

Ο ρόλος και η σημασία του συντηρητή έργων τέχνης

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Η Ελλάδα είναι ο τόπος όπου γεννήθηκαν οι καλές τέχνες: η ζωγραφική, η γλυπτική, η μουσική. Εδώ γεννήθηκε το θέατρο και η αίσθηση του κάλλους. Τα μνημεία σε κάθε σπιθαμή της ελληνικής γης, αλλά και της Μικρασιατικής ή της κάτω Ιταλίας, όπου κι αν έφτασε το ελληνικό πόδι, μαρτυρούν την καλλιτεχνική αυτή παιδεία. Χρέος μας δεν είναι μόνο η μελέτη και η βαθιά γνώση του καλλιτεχνικού μας πολιτισμού, αλλά και η σωστή διαφύλαξη των έργων του παρελθόντος που γίνονται αδιάψευστοι μάρτυρες της αισθητικής μας κληρονομιάς. Στο έργο αυτό τον κυρίαρχο ρόλο τον έχει ο συντηρητής έργων τέχνης.

Ο θεμελιώδης ρόλος του συντηρητή, σύμφωνα με τις γενικές επαγγελματικές αρχές που θέσπισε η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Συλλόγων Συντηρητών Έργων Τέχνης, (E. C. C. O.) «είναι η προστασία των έργων τέχνης προς όφελος των σημερινών και ερχόμενων γενεών. Ο Συντηρητής συνεισφέρει στην κατανόηση των έργων τέχνης, όσον αφορά στην αισθητική τους, στην ιστορική τους σημασία και στην υλική τους αρτιότητα.». Στην παραπάνω δήλωση είναι σημαντικό το γεγονός, ότι ο ρόλος του συντηρητή συνδυάζεται όχι μόνο με την πρακτική εφαρμογή -την συντήρηση-προστασία του έργου τέχνης- αλλά και την θεωρητική κατάρτιση του συντηρητή, δηλαδή την αισθητική και ιστορική του παιδεία. Μ'

άλλα λόγια συντηρητής θεωρείται εκείνος που συνδυάζει την γνώση της πράξης με την θεωρία πάνω σ' ένα συγκεκριμένο αντικείμενο της τέχνης.

Στα τέλη του 1996 η Sylvie Octobre υποστήριξε την διδακτορική της εργασία στην Σχολή Ανωτάτων Σπουδών στις Κοινωνικές Επιστήμες (Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales), στον τομέα της κοινωνιολογίας των τεχνών με θέμα: «Συντηρητής μουσείου : μεταξύ επαγγέλματος και εργασίας»^[1] Τα αποτελέσματα της έρευνάς της τα οποία βασίστηκαν στις 698 απαντήσεις του ερωτηματολογίου που έθεσε σε 1022 συντηρητές όλης της Γαλλίας προδημοσιεύτηκαν στην Επιθεώρηση της γενικής συνομοσπονδίας συντηρητών δημόσιων συλλογών Γαλλίας ^[2]. Τόσο η ιστορική εξέλιξη, όσο και ο κοινωνικός ιστός με τις διαπλεκόμενες παραμέτρους του επαγγέλματος του συντηρητή στην Γαλλία, παρουσιάζεται μ' ένα τρόπο υποδειγματικής ενδελέχειας. Ένα σημαντικό σημείο της έρευνας που μας ενδιαφέρει εδώ είναι η διαπίστωση δύο ακραίων και ανταγωνιστικών προτύπων της συντήρησης στην σύγχρονη Γαλλία : το πρότυπο του συντηρητή-ερευνητή και το πρότυπο του συντηρητή-διευθυντή επιχείρησης. Λόγω έλλειψης προσωπικού οι συντηρητές των μουσείων είναι υποχρεωμένοι να αναλώνονται σε τομείς, όπως αυτοί του γραμματέα ενημέρωσης (documentaliste), του ειδικού επί των δημοσίων σχέσεων και της εκπαίδευσης. Ωστόσο επιθυμούν την συνεργασία ειδικευμένου διοικητικού προσωπικού που θα συνεργαστεί μαζί τους αλλά που δεν θα τους αντικαταστήσει, γιατί κάθε απόφαση που λαμβάνεται μέσα σ' ένα μουσείο είτε έχει σχέση με το προσωπικό, τα κτίρια ή τις διάφορες εργασίες έχει άμεση επίδραση πάνω στις συλλογές. Οποιαδήποτε απόφαση επομένως δεν μπορεί να λαμβάνεται ερήμην των συντηρητών. Η έρευνα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι δύο αυτές όψεις *ερευνητική-διοικητική* δεν μπορούν να χωριστούν από την λειτουργία της συντήρησης. Έτσι το επάγγελμα του συντηρητή θα μπορούσε να καθοριστεί από τα ακόλουθα : α) Ο συντηρητής είναι πάνω απ' όλα ένας διευθυντής πολιτιστικού ιδρύματος ο οποίος φέρει όλα τα χαρακτηριστικά αυτού του έργου, και β) Το μουσείο σαν ίδρυμα με πολιτιστικό χαρακτήρα αποτελεί μία ιδιαίτερη περίπτωση, αφού συντηρεί και παρουσιάζει δημόσιες συλλογές. Κατά συνέπεια ο συντηρητής είναι ένας μορφωτικός διευθυντής που διακρίνεται από τους άλλους διότι είναι ο υπεύθυνος επιστήμονας αυτών των συλλογών. Οι αυστηρά επιστημονικές γνώσεις του συντηρητή σε συνδυασμό με το προσωπικό χάρισμα, τις ικανότητες πρωτοβουλίας και τον δυναμισμό που πρέπει να συνοδεύουν τις υπηρεσίες του διευθυντή ενός πολιτιστικού ιδρύματος εξασφαλίζουν το μέλλον ενός μουσείου.

Το υπόδειγμα αυτό του συντηρητή έχει περάσει στην φιλοσοφία ολόκληρης της ευρωπαϊκής συνομοσπονδίας συντηρητών γι αυτό και δεν νοείται συντηρητής που δεν αναλαμβάνει υπεύθυνα να εκτελεί τις διαγνωστικές εξετάσεις, την έγγραφη τεκμηρίωση των διαδικασιών της συντήρησης, την παροχή συμβουλών ή τεχνικής βοήθειας, κ. λ. π. Επομένως ο συντηρητής διακρίνεται σαφώς από τον καλλιτέχνη ή τον τεχνίτη. Οσον αφορά στον πρώτο ο συντηρητής δεν δημιουργεί νέα

αντικείμενα, έστω κι αν μοιάζουν ορισμένα από αυτά μετά τον χημικό καθαρισμό στα καινούργια. Όσον αφορά στον δεύτερο η αποκατάσταση (restoration) δεν έχει σαν στόχο την επισκευή παλαιών αντικειμένων για κάποια λειτουργική χρήση. Η συμπλήρωση μέρους της φθοράς του αντικειμένου κατά τρόπον ώστε να μην αλλοιώνεται η καλλιτεχνική του αξία ανήκει στην αισθητική κρίση και παιδεία του συντηρητή. Σε τελική ανάλυση η επιστημονική γνώση του επικεντρώνεται στα αυστηρά όρια της συντήρησης ενός αντικειμένου της τέχνης κι όχι στην οποιαδήποτε αισθητική αποκατάστασή του.

Στη σύγχρονη Ελλάδα όμως, παρά τις φιλότιμες προσπάθειες των τμημάτων συντήρησης των Τ. Ε. Ι. και του νεοϊδρυθέντος τμήματος ιστορίας-θεωρίας της τέχνης στη Σχολή Καλών Τεχνών, οι σπουδές τόσο στη συντήρηση όσο και στην ευρύτερη καλλιτεχνική παιδεία, απέχουν πολύ από το παραπάνω ευρωπαϊκό πρότυπο. Πρέπει να ομολογήσουμε, ότι σήμερα η καλλιτεχνική παιδεία στην Ελλάδα ασκείται επιφανειακά και χωρίς την δέουσα σοβαρότητα. Μόλις πριν από είκοσι χρόνια ο Δρ. Γιάννης Μανιάτης προσπαθούσε να καταστήσει σαφές, ότι «αντίθετα με την άποψη ορισμένων, η αρχαιολογική έρευνα δεν τελειώνει όταν ολοκληρωθεί η ανασκαφή. Θα μπορούσε μάλιστα να πει κανείς ότι το πιο σημαντικό και μερικές φορές το πιο δύσκολο κομμάτι είναι αυτό που ακολουθεί. Τα ευρήματα της ανασκαφής πρέπει να ανακοινωθούν και δημοσιευθούν, αλλά συγχρόνως πρέπει και να εκτεθούν, έτσι ώστε το ευρύ κοινό να μπορεί να τα δει, να τα μελετήσει και να απολαύσει την αισθητική τους. Για τους παραπάνω λόγους, εκτός από την αξιολόγηση, ταξινόμηση και μελέτη των ευρημάτων μιας ανασκαφής, η φροντίδα των ίδιων των αντικειμένων είναι μια σημαντική και ιερή υποχρέωση που έχουμε για τις επερχόμενες γενιές. Φροντίδα σημαίνει καθαρισμός, συντήρηση και αναστήλωση κατά τέτοιο τρόπο, ώστε όχι μόνο να μην καταστραφούν τα αντικείμενα αλλά να διατηρήσουν ανέπαφες τις πληροφορίες και την αισθητική που μεταφέρουν διαχρονικά.»^[3] Το πρόβλημα διογκώνεται επικύνδυνα όταν τα αντικείμενα αυτά έχουν σχέση με την Εκκλησία και την πίστη μας, όπως είναι οι εικόνες. Η καλλιτεχνική παιδεία του συντηρητή θα πρέπει να συνοδεύεται εκτός από την επιστημονική κατάρτιση και από τον σεβασμό και την συνείδηση της ιερότητας του αντικειμένου. Ας ελπίσουμε, ότι στο μέλλον θα στρέψουμε με ειλικρίνεια το βλέμμα μας στα έργα του παρελθόντος. (Αναλυτικότερα για το θέμα αυτό βλ. στη μελέτη μας «Αγιογράφος-Συντηρητής έργων τέχνης, εκδ. Νεκτ. Παναγόπουλος.)

Πηγή: eikonografies.com